

Zdobycie władzy przez komunistów – podsumowanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Gra edukacyjna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Przemówienie Stanisława Mikołajczyka*, [w:] *Wiek XX w źródłach*, oprac. S.B. Lenard, M. Sobańska-Bondaruk, Warszawa 1998, s. 382.
- Źródło: [w:] Andrzej Leon Sowa, *Wielka historia Polski. Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej*, t. 10, s. 10.

Zdobycie władzy przez komunistów – podsumowanie

Bolesław Bierut dekorujący przodowników pracy na odbudowanym moście Poniatowskiego w Warszawie, 1946 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W wyniku ustaleń Wielkiej Trójki, podjętych przede wszystkim w trakcie konferencji w Teheranie i Jałcie, Polska znalazła się w strefie wpływów Związku Sowieckiego. Zmieniły się jej granice i terytorium, którego zasięg wyznaczały na zachodzie rzeki Odra i Nysa Łużycka, a na wschodzie linia Curzona. W jej skład weszły ziemie należące wcześniej do Niemiec, które potocznie nazywano Ziemiami Odzyskanymi. Z terenów tych na mocy konferencji poczdamskiej zostali wysiedleni Niemcy, a ich miejsce zajęli Polacy repatriowani z Kresów Wschodnich i zmuszeni do opuszczenia swoich domów. Przybywali tam także Polacy z innych rejonów kraju, licząc na polepszenie warunków życiowych.

Podczas konferencji w Jałcie Stany Zjednoczone i Wielka Brytania wyraziły zgodę na utworzenie w Polsce Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej oraz na przeprowadzenie w Polsce wyborów. Sojusznicy uznali także legalność działań NKWD na tyłach Armii Czerwonej, co w rzeczywistości oznaczało zgodę na zniszczenie polskiego podziemia. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, zdominowany przez komunistów, zapoczątkował zmiany, które w krótkim czasie doprowadziły do przejęcia kontroli nad krajem i społeczeństwem.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce.

- Omówisz działania opozycji antykomunistycznej.
- Zweryfikujesz swój stan wiedzy na temat wydarzeń w Polsce w latach 1944–1949 przez wykonanie zestawu ćwiczeń.

Przeczytaj

Małymi krokami po pełnię władzy

Zdecydowana walka polityczna o władzę na ziemiach polskich zaczęła się już w 1944 r., w momencie wkroczenia Armii Czerwonej na terytorium przedwojennej Polski i utworzenia zależnego od ZSRS [Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego](#), przekształconego 31 grudnia 1944 r. w komunistyczny Rząd Tymczasowy, który został oficjalnie uznany przez ZSRS. W trakcie spotkania w Jałcie dało to Stalinowi możliwość pomniejszania roli Rządu Polskiego na wychodźstwie i doprowadzenie do decyzji o powołaniu [Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej \(TRJN\)](#). Rząd ten w deklaracjach Wielkiej Trójki miał być reprezentacją polityczną wszystkich polskich sił politycznych, czyli rządu w Londynie i komunistów Rządu Tymczasowego w Polsce. Na porozumienie z komunistami liczył były premier polskiego rządu na uchodźstwie Stanisław Mikołajczyk. W zdominowanym przez nich rządzie pełnił funkcję wicepremiera oraz ministra rolnictwa i szybko skupił wokół siebie siły opozycyjne wobec komunistów. Jednak nadzieja na to, że Polskie Stronnictwo Ludowe, któremu przewodził w latach 1945–1947, zdoła w demokratyczny sposób odsunąć od władzy przedstawicieli Polskiej Partii Robotniczej i sprzymierzonych z nią ugrupowań, w dość niedługim czasie okazała się iluzją.

Nowe władze wprowadzały reformy na wzór sowiecki, rozpoczęły również zmiany w gospodarce – 6 września 1944 r. PKWN wydał dekret o przeprowadzeniu reformy rolnej. Wskazywał w nim, że działanie to jest koniecznością państwową i gospodarczą, która będzie zrealizowana przy udziale czynnika społecznego zgodnie z zasadami [Manifestu PKWN](#). 3 stycznia 1946 r. ogłoszono ustawę o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej, a półtora roku później uchwalono ustawę o Planie Odbudowy Gospodarczej, która w ramach planu trzyletniego zakładała m.in. utrwalenie ustroju i przebudowę struktury społeczno-gospodarczej kraju poprzez zwiększenie udziału przemysłu i usług w ogólnej produkcji. Reformie rolnej towarzyszyła [bitwa o handel](#). W lipcu 1947 r. Polska pod naciskiem ZSRS odrzuciła możliwość uzyskania pomocy systemowej w ramach zaproponowanego Programu Odbudowy Europy (*European Recovery Program*), czyli tzw. [planu Marshalla](#). Została natomiast członkiem – podobnie jak pozostałe państwa bloku wschodniego – utworzonej w dniu 25 stycznia 1949 r. [Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej \(RWPG\)](#). Wciąż trwała walka władz komunistycznych ze zbrojnym podziemiem i opozycją reprezentowaną przez PSL i Stanisława Mikołajczyka. Prowadzono przy tym wszechobecną [indoktrynację](#) i działania propagandowe.

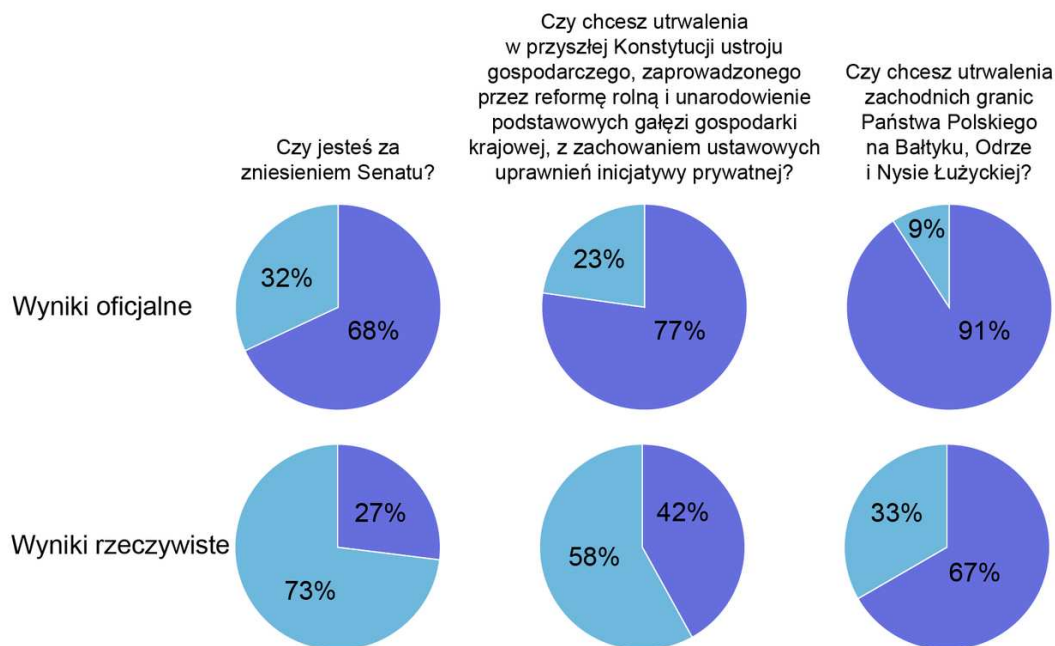

Władzom komunistycznym bardzo zależało na ośmieszeniu osoby Stanisława Mikołajczyka i przekonaniu społeczeństwa, że jest on wrogiem ludu. Zwróć uwagę na kukłę na zdjęciu z pochodu pierwszomajowego w 1946 r. Dlaczego ma taki kształt?

Źródło: PAP, tylko do użytku edukacyjnego.

Od referendum po sfałszowane wybory

Najważniejszym zadaniem dla komunistów było zorganizowanie wyborów, które sankcjonowałyby ich władzę. Potrzebowali jednak czasu, by się do nich przygotować. Jako pierwsze przeprowadzono więc referendum (czerwiec 1946 r.), w którym pytano obywateli o zniesienie senatu, reformę rolną i granicę zachodnią. Według oficjalnych, sfałszowanych przez władze wyników na wszystkie pytania w ogromnej większości uzyskano pożądaną odpowiedź (3 · tak).

Oficjalne i rzeczywiste wyniki referendum ludowego. Kolorem ciemnoniebieskim zaznaczono procent odpowiedzi „tak”, jasnoniebieskim – „nie”.

Źródło: domena publiczna.

Mimo to pozycja wierzyła, że nadal możliwe jest przeprowadzenie wolnych wyborów parlamentarnych, których gwarantem będą mocarstwa zachodnie. Tak się jednak nie stało. Pełna kontrola wyborów przez komunistów, terror wobec oponentów politycznych, a przede wszystkim olbrzymie fałszerstwa sprawiły, że wystawiony przez władzę **Blok Stronnictw Demokratycznych** otrzymał 80 proc. głosów.

Reakcja ze strony państw zachodnich, na którą liczone, ograniczyła się tylko do wyrazów dezaprobaty. A tak walkę z opozycją podsumowywał Stanisław Mikołajczyk na posiedzeniu Sejmu Ustawodawczego z 23 czerwca 1947 r.:

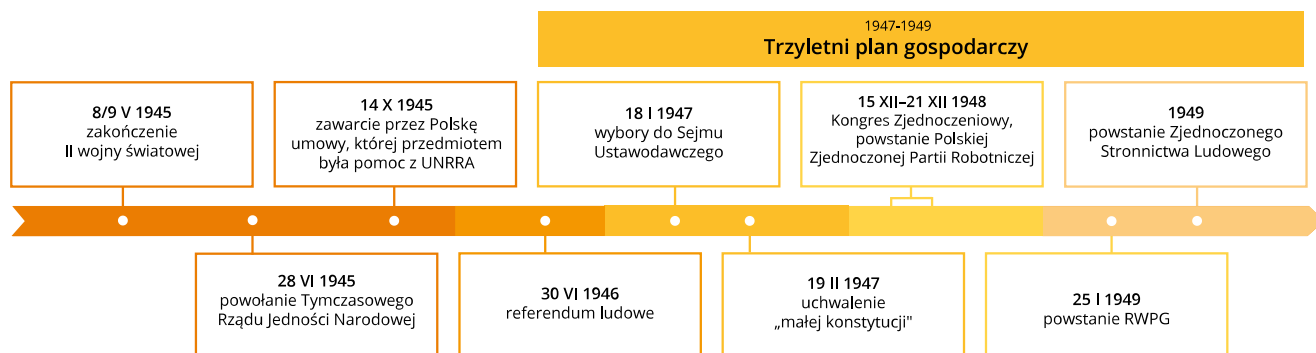
Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DnAdv4HdX>

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie dźwiękowe z przemówieniem Stanisława Mikołajczyka.

Wybory doprowadziły do przejścia pełni władzy politycznej przez komunistów. Uchwalenie 19 luego 1947 r. „**małej konstytucji**”, wybór Bolesława Bieruta na stanowisko Prezydenta RP, a przede wszystkim powstanie komunistycznej monopartii – **Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR)** tylko przypieczętowały ten stan.

Najważniejsze daty

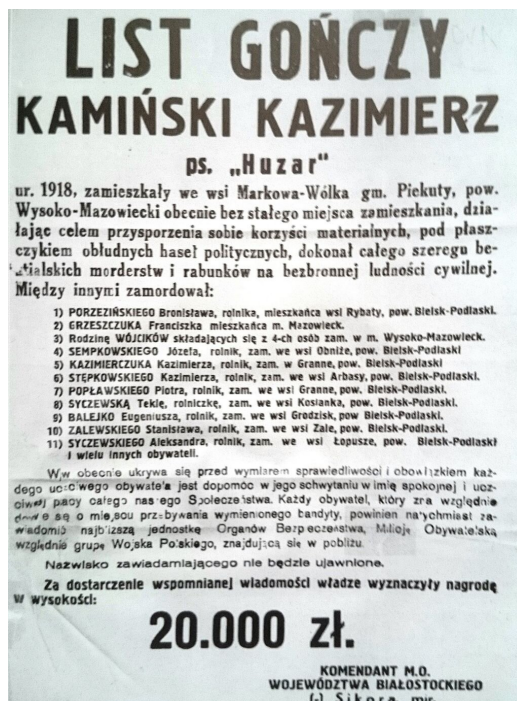

Źródło: Contentplus.pl, licencja: CC BY-SA 3.0.

Walka komunistów z podziemiem niepodległościowym

Przeciwno przejawom sowietyzacji społeczeństwa już w 1944 r. zaczęła zbrojnie opowiadać się spora część środowisk podziemia. Na terenach okupowanej Polski działały struktury [Polskiego Państwa Podziemnego](#) (wśród nich [Armia Krajowa](#)) oraz Narodowej Organizacji Wojskowej i [Narodowych Sił Zbrojnych](#), których liczebność szacuje się na blisko 400 tys. osób. W 1944 r., w ramach akcji „Burza” oraz powstania warszawskiego, podjęto próby realizacji celów politycznych mających pokrzyżować plany komunistów poprzez zaangażowanie członków Polskiego Państwa Podziemnego i żołnierzy Armii Krajowej w walkę zbrojną na obszernym teatrze działań wojennych. Szacowano, iż działania te wpłyną na zmianę stosunku zachodnich aliantów do podziału stref wpływów, w wyniku którego Polska znalazła się w sowieckiej strefie operacyjnej. Miało to również skłonić ZSRS do uznania rządu emigracyjnego w Londynie. Celów politycznych nie udało się jednak osiągnąć, a konsekwencją podjętych działań była szeroka dekonspiracja uczestników i organizacji podziemnych, a także olbrzymie straty ludzkie.

Błyskawicznie postępująca ofensywa wojsk sowieckich skłoniła gen. Leopolda Okulickiego do rozwiązania Armii Krajowej w styczniu 1945 r. Po zakończeniu II wojny światowej żołnierze AK i działacze Podziemnego Państwa Polskiego byli prześladowani przez władze komunistyczne. Już 27 marca 1945 r. dokonano aresztowania 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, których pokazowy [proces](#) odbył się w czerwcu 1945 r. w Moskwie. Ogłaszane w 1945 r. (a później także w 1947) amnestie miały służyć głównie identyfikacji i aresztowaniom osób pozostających jeszcze w konspiracji, a dokonywali ich przedstawiciele utworzonego w maju 1945 r. [Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego \(KBW\)](#), Ludowego Wojska Polskiego oraz NKWD i oddziałów kontrwywiadu wojskowego ZSRS. W związku z powyższym 7 maja 1945 r. z rozkazu gen. Władysława Andersa utworzono Delegaturę Sił Zbrojnych na Kraj z płk. Janem Rzepeckim na czele. Za główny cel postawiono sobie organizowanie oddziałów partyzantki antykomunistycznej tworzonych m.in. przez byłych członków Armii Krajowej. Po likwidacji Delegatury w sierpniu 1945 r., w reakcji na wydarzenia w kraju, utworzono organizację [Wolność i Niezawisłość \(WiN\)](#), która przejęła większość struktur dawnej Delegatury wraz z majątkiem i oddziałami partyzanckimi.

List gończy wystawiony przez wojewódzkiego komendanta Milicji Obywatelskiej za Kazimierzem Kamińskim ps. Huzar, dowódcą partyzanckim AK oraz WiN. W jaki sposób władze komunistyczne próbowały angażować społeczeństwo do współpracy w zwalczaniu zbrojnego podziemia antykomunistycznego?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Oprócz WiN-u walkę o wolną Polskę, opuszczenie kraju przez wojska sowieckie i powrót do przedwojennej granicy na wschodzie toczyli żołnierze [Narodowych Sił Zbrojnych](#). Członków zbrojnego podziemia antykomunistycznego nazywa się [żołnierzami wyklętymi](#). Zostali oni jednak w większości pokonani przez siły Polski Ludowej i ZSRS do 1949 r. Ostatni z żołnierzy podziemia antykomunistycznego – Józef Franczak ps. Lalek – zginął w 1963 r.

Warto zapamiętać – ważne postacie

domena publiczna, Wikimedia Commons

George Marshall (31.12.1880–16.10.1959) – sekretarz stanu USA (1947–1949), który przemawiając 5 czerwca 1947 r. na Uniwersytecie Harvarda, przedstawił deklarację pomocy gospodarczej dla Europy.

domena publiczna, Wikimedia Commons

Bolesław Bierut (18.04.1892–12.03.1956) – polski polityk komunistyczny, przewodniczący Krajowej Rady Narodowej (1944), sekretarz generalny PZPR - Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej(1948),

prezydent Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1947–1952.

domena publiczna, Wikimedia Commons

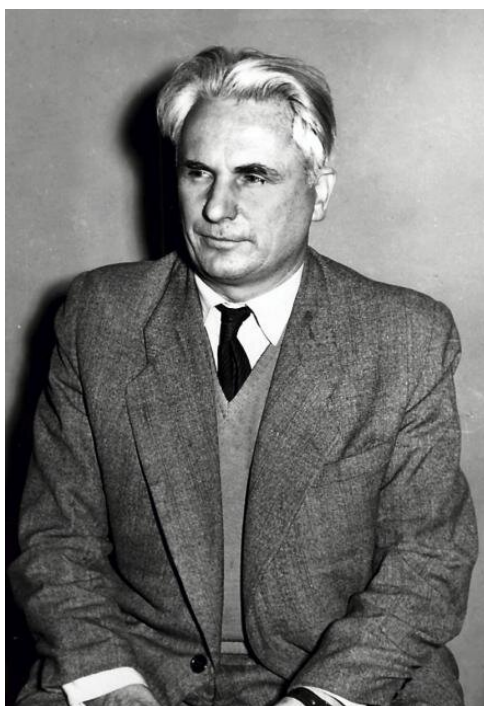
Stanisław Mikołajczyk (18.07.1901–13.12.1966) – polski polityk, przywódca PSL - Polskiego Stronnictwa Ludowego, premier rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1943–1944.

4

lic. CC BY-SA 4.0, 123dionb, Wikimedia Commons

Józef Stalin (6.12.1878–5.03.1953) – sowiecki polityk, dyktator, przywódca ZSRS w latach 1924–1953, należał do Wielkiej Trójki.

lic. edukacyjna, Archiwum RP

5

Edward Osóbka-Morawski (5.10.1909–9.01.1997) – polski polityk, przewodniczący PKWN - Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, premier Rządu Tymczasowego i Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej w latach 1944–1947.

6

lic. CC BY-SA 3.0, Ulrich Kohls, Wikimedia Commons

Władysław Gomułka (6.02.1905–1.09.1982) – polski polityk, działacz komunistyczny, I sekretarz KC PPR - Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej (1943–1948).

Słownik

mała konstytucja

tzw. niepełna, ustawa regulująca jedynie naczelne organy administracji państwowej – prezydenta, rady ministrów, prezesa rady ministrów; zwykle ma charakter tymczasowy; w odróżnieniu do niej konstytucja pełna reguluje wszystkie zagadnienia ustroju danego państwa i ma charakter trwały

PZPR (Polska Zjednoczona Partia Robotnicza)

powstała w grudniu 1948 r. podczas Kongresu Zjednoczeniowego z połączenia Polskiej Partii Robotniczej oraz Polskiej Partii Socjalistycznej po pozbyciu się z ich szeregów przeciwników zjednoczenia; w wyniku połączenia PPS przestała istnieć, a władzę w PZPR przejęli dawni działacze PPR; KC PZPR (Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej) – naczelnny aparat kierowniczy PZPR, najwyższa władza między zjazdami, podczas których Komitet Centralny był powoływany

KBW (Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego)

formacja wojskowa działająca w latach 1945–1965; do 1954 r. podporządkowana była ministrowi bezpieczeństwa publicznego, następnie ministrowi spraw wewnętrznych; powołana została w celu walki z tzw. „podziemiem reakcyjnym” – ukraińskimi organizacjami zbrojnymi UPA (Ukraińska Powstańcza Armia) i OUN (Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów), niemieckim Werwolf (nm. „wilkołak”, niemiecki plan dywersji i walki partyzanckiej na ziemiach utraconych przez III Rzeszę) oraz z polskim podziemiem antykomunistycznym

indoktrynacja

(z ang. *indoctrination*) systematyczny i natarczywy proces, którego celem jest jednostkom, grupom lub całemu społeczeństwu określonej ideologii

Manifest PKWN

inaczej Manifest Lipcowy, odezwa Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego ogłoszona 22 lipca 1944 r. skierowana do narodu polskiego; określała m.in. jedyną legalną władzę – Krajową Radę Narodową, nowe granice (np. szeroki dostęp do morza, włączenie Śląska Opolskiego, walkę o Prusy Wschodnie, przekazanie ziem na schodzie odpowiednim republikom sowieckim), deklarowała wprowadzenie reformy rolnej i powołanie milicji obywatelskiej

RWPG (Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej)

powołana w Moskwie w 1949 r.; jej celem była koordynacja współpracy gospodarczej między państwami bloku państw komunistycznych podporządkowanych ZSRS

plan Marshalla

(*European Recovery Program*) to program Stanów Zjednoczonych mający pomóc państwom europejskim po II wojnie światowej; oferował pomoc w postaci surowców mineralnych, produktów żywnościowych, kredytów i dóbr inwestycyjnych; ostatecznie wsparł odbudowanie gospodarek krajów Europy Zachodniej i przyczynił się do odparcia komunizmu; nazwa tej pochodzi od nazwiska sekretarza stanu USA, gen. Georga Marshalla

Proces szesnastu

pokazowy proces polityczny przywódców Polskiego Państwa Podziemnego (m.in. gen. Leopolda Okulickiego, Kazimierza Pużaka, Jana Stanisława Jankowskiego), który miał miejsce w czerwcu 1945 r. w Moskwie przed Kolegium Wojskowym Sądu Najwyższego

Ziemie Odzyskane

określenie używane w okresie Polski Ludowej na przedwojenne ziemie niemieckie przyznane na mocy postanowień z Poczdamu Polsce

wysiedlenie

przymusowy nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania, często jest związany ze zmianami granic w wyniku konfliktów

Kresy Wschodnie

określenie wschodnich terenów Rzeczypospolitej w okresie międzywojennym, dzisiaj ziemie należące do Ukrainy, Białorusi i Litwy

linia Curzona

linia demarkacyjna wojsk polskich i bolszewickich opisana w nocie dyplomatycznej wystosowanej przez brytyjskiego ministra spraw zagranicznych lorda George'a Curzona do Gieorgija Ciczierina, ludowego komisarza spraw zagranicznych Rosyjskiej Federacyjnej Socjalistycznej Republiki Sowieckiej; linia ta prowadziła od Grodna, przez miejscowość Jałówka do Brześcia, dalej na Dorohusk, Hrubieszów i Kryłów, potem na zachód przez Rawę Ruską do Przemyśla i Karpat; co ciekawe, lord Curzon nie był ani jej pomysłodawcą, ani zwolennikiem, faktycznie wymyślił ją Lewis Namier, pochodzący z Polski niski rangą urzędnik Ministerstwa Spraw Zagranicznych

repatriacja

(z łac. *repatriatio* – powrót do ojczyzny) przesiedlanie do kraju obywateli, którzy na skutek zmiany granic lub działań wojennych znaleźli się poza jego terytorium; w Polsce Ludowej używano także określenia „repatrianci” wobec mieszkańców Kresów Wschodnich

Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN)

tymczasowy organ władzy wykonawczej w Polsce powołany w Moskwie i kontrolowany przez ZSRS; działał od 21 lipca do 31 grudnia 1944 r., przewodniczącym był Edward Osóbka-Morawski, na jego miejsce powołano Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej

Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN)

koalicyjny rząd Rzeczypospolitej Polskiej powołany 28 czerwca 1945 r. jako realizacja postanowień konferencji jałtańskiej, na jego czele stanął Edward Osóbka-Morawski, istniał do 1947 r.; został uznany przez państwa koalicji antyhitlerowskiej, które tym samym odmówiły dalszego poparcia dla Rządu RP na uchodźstwie

Polskie Państwo Podziemne

tajne struktury państwowe funkcjonujące na terenie okupowanej Polski, podległe rządowi emigracyjnemu w Londynie

Armia Krajowa (AK)

siły zbrojne Polskiego Państwa Podziemnego

akcja „Burza”

szeroko zakrojone działania dywersyjne i sabotażowe podjęte przez AK na tyłach cofającej się armii niemieckiej w latach 1944–1945 w celu przejęcia kontroli nad danym obszarem. W efekcie komendant okręgu miał występować wobec wkraczających oddziałów Armii Czerwonej jako przedstawiciel legalnych władz polskich – rządu RP na uchodźstwie

podziemie niepodległościowe

cywilny i zbrojny ruch oporu przeciwko powojennej władzy komunistycznej w Polsce i dominacji ZSRS; przyjmuje się, że jesienią 1945 r. liczyło ponad 80 tys. członków

Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość (WiN)

antykomunistyczna organizacja cywilno-wojskowa założona w 1945 r., której celem była walka o wolną Polskę, opuszczenie kraju przez wojska sowieckie i powrót do przedwojennej granicy na wschodzie, pierwszym prezesem został Jan Rzepecki

Narodowe Siły Zbrojne (NSZ)

organizacja konspiracyjna o charakterze narodowym działająca w latach 1942–1947; w czasie wojny walczyła zarówno z Niemcami, jak i formacjami komunistycznymi (Gwardia Ludowa, partyzantka sowiecka); po wojnie przeciwstawiła się zbrojnie nowemu systemowi

amnestia

zbiorowe darowanie lub złagodzenie kary za popełnione przestępstwa

żołnierze wyklęci

potoczna nazwa antykomunistycznego, niepodległościowego podziemia (partyzantki) sprzeciwiającego się sowietyzacji i dominacji komunistów w życiu społecznym

i politycznym po II wojnie światowej w Polsce

bitwa o handel

prowadzona przez Polskę w latach 1947–1949 polityka gospodarcza, której celem było wyeliminowanie sektora prywatnego; opierała się na trzech ustawach dotyczących walki z drożyzną, obywatelskich komisjach podatkowych oraz zezwoleniu na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych; doprowadziła do ogromnych trudności w zaopatrzeniu ludności w towary codziennego użytku

Blok Stronnictw Demokratycznych

stworzony z myślą o powojennych wyborach parlamentarnych sojusz wyborczy kierowany przez komunistów, w jego skład weszły PPR, PPS, SL oraz SD

Słowa kluczowe

Ziemie Odzyskane, wysiedlenie, Kresy Wschodnie, repatriacja, amnestia, żołnierze wyklęci, podziemie antykomunistyczne, komuniści, referendum ludowe, wybory do Sejmu Ustawodawczego

Bibliografia

Wiek XX w źródłach, oprac. S.B. Lenard, M. Sobańska-Bodnaruk, Warszawa 1998.

Wielka historia Polski. Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej, t. 10, Andrzej Leon Sowa.

Gra edukacyjna

Polecenie 1

Zagraj w grę interaktywną i sprawdź swoją wiedzę. Następnie wykonaj poniższe zadania.

Test

Sprawdź swoją wiedzę

Poziom
trudności:

łatwy

Limit czasu:

4 min

Twój ostatni
wynik:

-

Uruchom

Polecenie 2

Wymień rodzaje represji, które stosowali komuniści na ziemiach polskich.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wymień metody, które stosowali komuniści w celu przejęcia władzy w Polsce.

Twoja odpowiedź

Polecenie 4

Wyjaśnij, jak doszło do utworzenia partii politycznych, które następnie weszły w skład Bloku Stronnictw Demokratycznych.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Przystosowanie czy opór? Jak ocenisz postawy Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945–1949?

Twoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z fragmentem opracowania historycznego i wykonaj polecenia.

“ *Wielka historia Polski. Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej* ”

Radio moskiewskie podało informację o utworzeniu [...] Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. [...] Rozgłośnia moskiewska nadała także test manifestu do narodu polskiego, w którym PKWN przedstawiał siebie jako „legalną tymczasową władzę” wykonawczą [...].

Źródło: [w:] Andrzej Leon Sowa, *Wielka historia Polski. Od Drugiej do Trzeciej Rzeczypospolitej*, t. 10, s. 10.

Wskaż właściwe dokończenie zdania.

Przywołany w tekście Komitet został powołany w...

☐ Warszawie.

☐ Moskwie.

☐ Chełmie.

☐ Lublinie.

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenia.

Źródło: Piotr VaGla Wąglowski, wikimedia.org, domena publiczna.

Wskaż właściwe dokończenie zdania.

Urząd przywołany w źródle został powołany w celu...

- ☐ niesienia pomocy Polakom powracającym po zakończeniu II wojny światowej do kraju.
- ☐ dbania o majątki Polaków po zakończeniu działań wojennych przed ich rozkradaniem.
- ☐ zapewnienia Polakom bezpieczeństwa w okresie powojennego chaosu.
- ☐ stosowania wobec Polaków represji.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenia.

Plakat z epoki.

Źródło: dostępny w internecie: www.radioretro.pl/propaganda, tylko do użytku edukacyjnego.

Rozstrzygnij, czy plakat nawiązuje do działań prowadzonych przez rząd polski na uchodźstwie, czy do działań prowadzonych przez komunistów. Uzasadnij odpowiedź.

☐ do działań prowadzonych przez komunistów

☐ do działań prowadzonych przez rząd RP na uchodźstwie

Uzasadnienie

Ćwiczenie 4

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przesiedlenia ludności związane ze zmianą powojennych granic ułatwiało komunistom umacnianie swojej władzy.	P ☐	F ☐
Komuniści w umacnianiu władzy w powojennej Polsce wykorzystywali entuzjazm towarzyszący odbudowie kraju.	P ☐	F ☐
Komunistom w umocnieniu władzy pomogli powracający do kraju kombatanci Polskich Sił Zbrojnych.	P ☐	F ☐

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z danymi podanymi w tabeli i wykonaj polecenia.

Osoba	Wyrok	Dalsze losy
gen. Leopold Okulicki	10 lat	zmarł w więzieniu na Butyrkach w Moskwie 24 grudnia 1946 r.; najprawdopodobniej zamordowany
Jan Stanisław Jankowski	8 lat	zmarł w więzieniu we Włodzimierzu 13 marca 1953 r., na 2 tygodnie przed końcem wyroku; najprawdopodobniej zamordowany
Adam Bień	5 lat	zwolniony z moskiewskiego więzienia w sierpniu 1949 r. dzięki staraniom żony Zofii; zmarł 4 marca 1998 r., po prawie trzytygodniowej chorobie w Klinice Rządowej w Warszawie
Stanisław Jasiukowicz	5 lat	zmarł w więzieniu na Butyrkach w 1946 r.
Kazimierz Pużak	1,5 roku	zwolniony 1 listopada 1945 r., powrócił do Polski, nie zgodził się na emigrację; ponownie aresztowany przez UB w 1947 r., skazany na 10 lat więzienia; zmarł 30 kwietnia 1950 r. w więzieniu w Rawiczu

Osoba	Wyrok	Dalsze losy
Kazimierz Bagiński	1 rok	1 listopada 1945 r. zwolniony i zmuszony do emigracji do USA
Aleksander Zwierzyński	8 miesięcy	1 listopada 1945 r. zwolniony
kpt. Eugeniusz Czarnowski	6 miesięcy	zwolniony we wrześniu 1945 r.
Józef Chaciński	4 miesiące	zwolniony w sierpniu 1945 r.
Stanisław Mierzwa	4 miesiące	zwolniony w sierpniu 1945 r.; ponownie aresztowany w Polsce i wtrącony na 7 lat do więzienia za działalność w PSL.
Zbigniew Stypułkowski	4 miesiące	zwolniony w sierpniu 1945 r., w listopadzie 1945 r. emigrował do Wielkiej Brytanii
Franciszek Urbański	4 miesiące	

Osoba	Wyrok	Dalsze losy
Stanisław Michałowski	uniewinniony	
Kazimierz Kobylański	uniewinniony	
Józef Stemler	uniewinniony	

Uzupełnij lukę w zdaniu.

Wyroki podane w źródle zapadły w procesie zwanym .

Zapoznaj się z materiałem źródłowym i wykonaj polecenie.

Broszura propagandowa.

Źródło: FoKa/Agencja FORUM, tylko do użytku edukacyjnego.

Wyjaśnij, dlaczego w przypadku wydarzenia, do którego nawiązuje źródło, podaje się w historii wyniki szacunkowe i wyniki oficjalne.

Ćwiczenie 7

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenia.

“ *Przemówienie Stanisława Mikołajczyka*

Nie wiem, czy rząd zdaje sobie sprawę z niektórych ran szczególnie bolesnych i wniosków płynących z wyborów, niezależnie od samego przebiegu wyborów i samego faktu, że jedni głosowali, a drudzy obliczali głosy.

Źródło: *Przemówienie Stanisława Mikołajczyka*, [w:] *Wiek XX w źródłach*, oprac. S.B. Lenard, M. Sobańska-Bondaruk, Warszawa 1998, s. 382.

Podaj wydarzenie, do którego nawiązuje Stanisław Mikołajczyk w swoim przemówieniu, oraz datę roczną tego wydarzenia.

Stanisław Mikołajczyk nawiązuje do , które odbyły się w roku.

Ćwiczenie 8

Co najbardziej twoim zdaniem pomogło komunistom przejąć władzę w Polsce? Wymień przynajmniej dwie przyczyny i uzasadnij swój wybór.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Zdobycie władzy przez komunistów – podsumowanie

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń:

- 1) opisuje straty demograficzne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej;
- 2) porównuje obszar państwa polskiego przed i po II wojnie światowej;
- 3) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów;
- 4) omawia działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego, w tym: Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ), Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość (WiN), Narodowego Zjednoczenia Wojskowego (NZW);
- 5) charakteryzuje losy żołnierzy wyklętych/niezlomnych,
- 6) opisuje represje sowieckiego i polskiego aparatu bezpieczeństwa (w tym obława augustowska);
- 7) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce;
- omawia działania opozycji antykomunistycznej;
- sprawdza swoją wiedzę na temat wydarzeń w Polsce w latach 1944–1949, wykonując zestaw ćwiczeń.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Nauczyciel poleca uczniom, aby powtórzyli wiadomości obejmujące okres przejmowania przez komunistów władzy w Polsce w latach 1944-1949. Mogą wykorzystać do tego e-materiał (bez gry interaktywnej i zestawu ćwiczeń).

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla uczniom temat zajęć i poleca, by na jego podstawie uczniowie sformułowali cele lekcji oraz kryteria sukcesu.
2. Raport z przygotowań. Zalogowany na platformie nauczyciel, przy użyciu raportu, kontroluje przygotowanie uczniów do lekcji: weryfikuje, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca, by uczniowie w parach opracowali mapy myśli związane z tematem. Wybrana osoba z danej pary przedstawia przygotowane propozycje, a ochotnik zapisuje je na tablicy. Pozostali uczniowie się do nich odnoszą, uzupełniając je o swoje propozycje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi uczniów, by wykonali indywidualnie sześć wybranych ćwiczeń z e-podręcznika celem przypomnienia sobie faktów dotyczących wydarzeń w Polsce w okresie przejmowania przez komunistów władzy po II wojnie światowej. Weryfikuje wspólnie z uczniami poprawność odpowiedzi i udziela informacji zwrotnej.
2. Następnie dzieli uczniów na dwie, trzy lub cztery grupy i zapowiada, że zagrają w grę interaktywną sprawdzającą ich wiedzę. Będzie to quiz na wzór *Milionerów*, ale z ograniczeniem czasu na udzielenie odpowiedzi. Prosi, aby grupy wyłoniły liderów, którzy będą odpowiadali na pytania. Pozostałe osoby odgrywają rolę publiczności, która może udzielać podpowiedzi. Zwycięża ta grupa, która najszybciej odpowie poprawnie na wszystkie pytania.
3. Uczniowie grają w grę interaktywną. Grupy rywalizują ze sobą i ta, która najszybciej rozwiąże quiz, jest nagradzana, np. oceną za aktywność.
4. Podsumowując quiz, nauczyciel odwołuje się do wiedzy uczniów i pyta: Które z pytań sprawiło wam największą trudność?

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się dowiedzieli?
2. Na zakończenie nauczyciel ocenia pracę wylosowanej grupy. Prosi uczniów o samoocenę dotyczącą współpracy w zespole oraz wykonanego zadania. Ocenia pracę wybranych uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia interaktywne nr 7 i 8. Przygotuj uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- *Wielka historia świata*. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.
- *Wielka historia Polski*, tomy 1-10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.
- *Seria Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.
- E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Gra interaktywna może być wykorzystana zarówno do sprawdzenia wiedzy indywidualnej uczniów podczas lekcji (każdy uczeń odpowiada samodzielnie), jak i do sprawdzenia wiedzy poza lekcją, np. przy powtórce wiadomości.